

Λεξιλογικές επαναληπτικές ασκήσεις εμπέδωσης στο μάθημα της Έκφρασης – Έκθεσης Α' Λυκείου

Συνώνυμα - αντώνυμα

1. Να αντικαταστήσετε με αντώνυμα τις υπογραμμισμένες λέξεις:

- Όλοι οι άνθρωποι **επιδοκιμάζουν** [...] τέτοιες πράξεις.
- Η μπάντα του στρατού παιάνιζε κατά την **έπαρση** [...] της σημαίας.
- Είχε **ενστερνιστεί** [...] τις επαναστατικές ιδέες της εποχής του.
- Η στάση της αστυνομίας **διευκόλυνε** [...] το έργο μου.
- Αποδείχτηκε πως ήταν **ευάλωτος** [...] σε πιέσεις.
- Εξαιτίας της κακοκαιρίας **ενεργοποιήθηκε** [...] όλος ο κρατικός μηχανισμός.
- Ύστερα από αυτά τα γεγονότα **υποβαθμίστηκε** [...] πάρα πολύ ο ρόλος του στην κυβέρνηση.
- Τα σχέδιά σου για το μέλλον είναι **ουτοπικά** [...]
- Ήταν σαφής η προσπάθειά του να **εξομοιώσει** [...] τους έκτακτους με τους μόνιμους υπαλλήλους.
- Τον τελευταίο καιρό έχουν **βελτιωθεί** [...] αισθητά οι σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες.

2. Από ένα λεξικό συνωνύμων σας δίνονται πέντε λήμματα. Μπορείτε να συμπληρώσετε τα αντώνυμα; Τα συνώνυμα θα σας φανούν χρήσιμα.

διάλυση (η) (θ. διαλύω) Σ: αποσύνθεση, διαμελισμός, εξάρθρωση, ξεχαρβάλωμα, διασκορπισμός, σκόρπισμα, αραίωμα – αραίωση, λύση, χάλασμα, καταστροφή, εξουθένωση, ανάλυση, υγροποίηση, λιώσιμο || ακύρωση, κατάργηση, καταγγελία

καλλιεργώ (ρ. μτβ.) Σ: δουλεύω τη γη, κατεργάζομαι, γεωπονώ, γεωργώ, δουλεύω, οργώνω, καλοδουλεύω, περιποιούμαι τη γη || μορφώνω, αναπτύσσω, προάγω πνευματικά, καταρτίζω, εκπαιδεύω, εκλεπτύνω || υποθάλλω || προκαλώ ανάπτυξη μικροβίων || βελτιώνω, ραφινάρω, τελειοποιώ || θεραπεύω

κυρίαρχος, -η, -ο (επ.) (το αρσ. κ. ως ουσ.) (θ. κύριος + άρχω) Σ: κύριος, άρχοντας, εξουσιαστής, αφέντης, αυτεξούσιος, δεσπότης, αρχηγός, δυνάστης, αυτοκράτορας, κυριάρχης, ηγεμόνας, ισχυρός

συνεχής (ο, η), -ές (επ.) (θ. συνέχω) Σ: συνεχόμενος, αδιάκοπος, αδιάλειπτος, άπau(σ)τος, ακατάπαυστος, ασταμάτητος, εξακολουθητικός, συναπτός, διαρκής, διηνεκής, αέναος, ατέλειωτος, ατέρμονας, κολλητός, επαναληπτικός, συχνός, αλληπάλληλος, πυκνός, απανωτός

υποχωρώ (ρ. αμτβ.) (θ. υπό + χωρώ < χώρος) Σ: οπισθοχωρώ, οπισθοβατώ, οπισθοδρομώ, πισωδρομώ, τραβιέμαι, χάνω έδαφος, συμπτύσσομαι, κάνω πίσω, ανακρούω πρύμναν, καρκινοβατώ, αποσύρομαι, αποτραβιέμαι || καθιζάνω, παθαίνω καθίζηση, κατολισθαίνω, κατακαθίζω, βουλιάζω || ελαττώνομαι, μειώνομαι,

λιγοστεύω, εξασθενώ, απαμβλύνομαι, εκφυλίζομαι || ενδίδω, δεν επιμένω, δέχομαι, συγκατατίθεμαι, λυγίζω, κάνω αβάρια, κάμπτομαι, υποκύπτω

3. Να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν με ένα από τα συνώνυμα που σας δίνονται.

ιδιαιτερότητα
ιδιορρυθμία
ιδιοτροπία
ιδιοσυγκρασία
εκκεντρικότητα
παραξενιά

1. Φοράει μπότες μέχρι το γόνατο και βραδινό κοστούμι· τέτοιες είναι συνηθισμένες στους καλλιτέχνες, για να τραβούν την προσοχή.
2. Στις του οφείλεται το ότι ζει απομονωμένος, χωρίς φίλους και παρέες.
3. Λόγω δεν μπορεί να συνεργαστεί με τους άλλους.
4. Τις του χαρακτήρα της, άλλοι τις ανέχονται και άλλοι όχι.
5. Είναι όλο ούτε μια μέρα δεν μπορείς να ζήσεις μαζί του.
6. Η της ζωγραφικής του όχι μόνο δεν ενοχλεί, αλλά επαινείται από πολλούς, γιατί τη θεωρούν στοιχείο προσωπικού ύφους.

4. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμες.

1. Οι εχθροί της δημοκρατίας **μηχανογραφούν** αδιάκοπα.
2. Χρησιμοποίησε **αθέμιτα** μέσα, για να αναρριχηθεί στην εξουσία.
3. Περίμενε με **αδημονία** το τρένο.
4. Έδειξε πρωτοφανή **αδράνεια** την ώρα του ατυχήματος.
5. Καταδικάστηκε για **ιδιοποίηση** δημόσιου εγγράφου.
6. Πρέπει να αντιμετωπίσουμε θαρραλέα τις **δυσμενείς** συνθήκες.
7. Με τις πράξεις σου **αμαύρωσες** το όνομά σου.
8. Έχει την τάση να είναι **δηκτικός** στην κριτική του.
9. Είναι αδύνατο να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα με **ενδοτικότητα** ή αδιαφορία.

10. Πρέπει να περιμένουμε **έντονες** αντιδράσεις, επειδή **διακυβεύονται** μεγάλα συμφέροντα.

Υπώνυμα – Υπερώνυμα – Ομώνυμα- Παρώνυμα

1. Να βρείτε υπώνυμα των παρακάτω λέξεων:

Γιατρός:	
MME:	
Ζώα:	
Συναίσθημα:	
Λουλούδι:	

2. Να γράψετε ποια από τα παρακάτω ζεύγη λέξεων είναι ομώνυμα και ποια παρώνυμα;

1. απόρροια – απορία
2. πάλη – πάλι
3. άνοια – ανία
4. σωρός – σορός
5. πολίτης – πωλητής

6. νοίκι – νίκη
7. ωφέλεια – αφέλεια
8. χείλια – χίλια
9. κύρος – κύριος
10. πιάνω – πιάνο
11. λύπη – λείπει
12. χώρος – χορός
13. πείρα – πήρα
14. διάλειμμα – διάλυμα
15. χοίρος – χήρος
16. ίσως – ίσος
17. κλίμα – κλήμα
18. ψηλός – ψιλός
19. τεχνικός – τεχνητός
20. φύλο – φύλλο

3. Υποθέστε ότι θέλετε να γράψετε περιληπτικά τις φράσεις που ακολουθούν. Με ποια υπερώνυμα θα αντικαθιστούσατε τα υπώνυμα που υπογραμμίζονται;

1. Στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης σημαντικό ρόλο παίζει ο τύπος, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, ο κινηματογράφος.

2. Ένας επιστήμονας με ηθικές αρχές έχει συνείδηση πως είναι φορέας πνευματικών αξιών και πως, για να τις υπηρετήσει, πρέπει να κοσμεύεται με τιμιότητα, ειλικρίνεια, αμεροληψία, δικαιοσύνη, ανώτερο ήθος, αξιοπρέπεια και ευγένεια.

3. Ελεύθερα σκέφτεται ο άνθρωπος, όταν είναι απαλλαγμένος από την ιδιοτέλεια, τα πάθη, τις προκαταλήψεις, τους συναισθηματισμούς, την άγνοια, την ωμή βία, την εξωτερική πίεση από δράστες και κέντρα εξουσίας.

4. Η συγκέντρωση που έγινε στη Θεσσαλονίκη ήταν πάνδημη. Ο λαός είχε φτάσει από κάθε γωνιά της γης με λεωφορεία, τρένα, πλοία, αεροπλάνα και ιδιωτικά αυτοκίνητα.

5. Στην αρχαία Ελλάδα γνώρισαν ιδιαίτερη ανάπτυξη το έπος, η λυρική ποίηση, το δράμα, η ιστορία, η φιλοσοφία και η ρητορική.

Ετυμολογία - Σύνθεση

1. Να αντικαταστήσετε το πρώτο συνθετικό των παρακάτω λέξεων και να γράψετε ποια είναι η σημασία των νέων σύνθετων λέξεων.

1. καταγραφή:
2. μετριοπαθής:
3. αλλοδοξός:
4. υποτέλεια:

2. Να συνθέσετε κάθε λέξη της ομάδας Α' με όσο περισσότερες λέξεις της ομάδας Β' μπορείτε και να σχηματίσετε σύνθετες και παρασύνθετες λέξεις.

Α'	Β'
αυτός	ορώ
εν	τέλος (=σκοπός)
δήμος	δόξα
επί	κρατώ
συν	έργον

3. Ποια είναι η σημασία του α' συνθετικού στις παρακάτω λέξεις; Να σχηματίσετε και άλλες σύνθετες λέξεις που να έχουν τα ίδια αχώριστα μέρη ως α' συνθετικό τους.

1. αείμνηστος:
2. αμφίβιο:
3. διαγώνιος:
4. διχόστασια:
5. δυσοίωνος:
6. ενδόμυχος:

7. έφηβος:
8. ευκαιρία:
9. ημιμάθεια:
10. ομόγλωσσος:
11. υφιστάμενος:
12. αρχισυντάκτης:
13. τηλεσκόπιο:
14. περιζήτητος:

Κυριολέξια - Μεταφορά

1. Να αποδώσετε τη σημασία των μεταφορικών εκφράσεων:

1. Του 'στριψε η βίδα!
2. Μου έγινε βραχνάς!
3. Τι γλυκανάλατα αστεία είναι αυτά!
4. Έχω ράμματα για τη γούνα σου!
5. Του μίλησε έξω από τα δόντια.
6. Έχω ένα κεφάλι καζάνι!
7. Μαζεύτηκε εκεί κάθε καρυδιάς καρύδι.
8. Τον κόλλησα στον τοίχο.
9. Πνίγεται σε μια κουταλιά νερό.
10. Μασάει τα λόγια του.
11. Δεν ξέρω τι μαγειρεύουν!
12. Αυτός δε μου γεμίζει το μάτι.
13. Είναι σαν τη μέρα με τη νύχτα.
14. Πήρε τα μάτια του κι έφυγε.
15. Δεν τα σηκώνει κάτι τέτοια.

2. Να βρείτε σε ποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται οι ακόλουθες μεταφορικές φράσεις:

A.

σηκώνω χέρι
σηκώνω ψηλά τα χέρια
δίνω τα χέρια
τρίβω τα χέρια μου
με το χέρι στην καρδιά
πάει με το σταυρό στο χέρι
έχω τα χέρια μου δεμένα
λύνω τα χέρια κάποιου
κάνω ό,τι περνάει από το χέρι μου
τον κρατώ στο χέρι
είναι του χεριού μου
έχω το πάνω χέρι
χάνω κάτι μέσα από τα χέρια μου
γύρισε με άδεια χέρια
ζήτησε το χέρι της
τα είπαμε ένα χέρι

B.

βρήκα το δάσκαλό μου
βρήκα τις πόρτες κλειστές
τα βρήκαμε
βρήκα τον εαυτό μου
βρήκα το δρόμο μου
τα βρήκα σκούρα
τα βρήκαμε τα λεφτά μας
βρήκα λογαριασμό

3. Να γράψετε προτάσεις στις οποίες να χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά και συνυποδηλωτικά οι εξής λέξεις:

Πηγή

Υιοθετώ

Σκηνοθετώ

Θυσιάζω

Συρρικνώνω

4. Οι υπογραμμισμένες λέξεις χρησιμοποιούνται με τη δηλωτική τους σημασία. Να τις εντάξετε σε διαφορετικό γλωσσικό περιβάλλον, έτσι ώστε να χρησιμοποιούνται με τη συνυποδηλωτική (μεταφορική) τους σημασία.

1. Η χρήση της **πυξίδας** έπαιξε σημαντικό ρόλο στις γεωγραφικές ανακαλύψεις.
2. Τρομοκράτες **πυροδότησαν** βόμβα με ωρολογιακό μηχανισμό και προκάλεσαν μεγάλες ζημιές στο κέντρο της πόλης.
3. Λέγεται ότι οι Ρωμαίοι **κατέκτησαν** τους Έλληνες με τα όπλα και οι Έλληνες τους Ρωμαίους με το πνεύμα τους.
4. Οι στρατιώτες **δειξόδυσαν** στην απαγορευμένη περιοχή.
5. Ο Κ.Κ. **σκηνοθέτησε** με μεγάλη επιτυχία δεκάδες θεατρικά έργα.
6. Η θερμοκρασία είναι 400 υπό **σκιάν**.
7. Η **προσέγγιση** του πλοίου στην ακτή στάθηκε αδύνατη λόγω της σφοδρής θαλασσοταραχής.
8. Να **προσδεθείτε** στο κάθισμά σας και να μην καπνίζετε κατά την απογείωση και την προσγείωση του αεροπλάνου.
9. Μη στρίβεις δεξιά, γιατί είναι **μονόδρομος**.
10. Το λιοντάρι κατασπαράζει τη **λεία** του.

Λόγιες λέξεις – φράσεις

1. Φτωχαίνει η ιδιόλεκτός μας (όχι η γλώσσα μας), όταν περιορίζουμε το λεξιλόγιό μας σε μερικές μόνο λέξεις που ταιριάζουν σε πολλές περιπτώσεις. Σε καθεμία από τις παρακάτω φράσεις να αντικαταστήσετε το κάνω με ένα άλλο ρήμα ή με μια περίφραση.

1. Το εργοστάσιό μας κάνει χαλιά από το 1955. π.χ. παράγει / κατασκευάζει/φτιάχνει
2. Ο Θεός έκανε τον κόσμο.
3. Τι θα κάνεις σήμερα; – Θα κάνω ψητό.
4. Με τη δουλειά του έκανε περιουσία.
5. Του έκανε ένα δώρο.
6. Δεν έχω τι να κάνω· βαρέθηκα να κάθομαι.

7. Τι θα κάνεις όταν μεγαλώσεις;
8. Έκανε δάσκαλος σε πολλά χωριά.
9. Και τι θα μου κάνει, αν δεν υπακούσω;
10. Έκανε πως δε μας είδε, για να μη μας μιλήσει.
11. Έκανε σαν παιδί από τη χαρά του.
12. Πόσο κάνουν τα παπούτσια;
13. Εγώ δεν έχω να κάνω μ' αυτή την υπόθεση.
14. Δεν κάνει να λες ψέματα.

2. Να αντικαταστήσεις τις λαϊκές ή οικείες φράσεις που σου δίνονται με άλλες συνώνυμες τους σε ύφος λόγιο:

1. κάνω πλάτες σε κάποιον
2. έχει γερές πλάτες
3. οι φτέρνες του χτυπούν στην πλάτη
4. βάζω πλάτη
5. δεν πήρε χαμπάρι
6. έσκασε ο τοίχος
7. το έσκασε
8. έσκασε μύτη
9. τούμπαρε το αυτοκίνητο
10. τον έφαγαν λάχανο
11. τον λύγισαν τα βάσανα
12. το λέει η καρδιά του
13. λερώνει την τιμή μου
14. του την έφεραν
15. στο κοντινό μέλλον

3. Σας δίνονται μερικές ξένες λέξεις. Βρείτε με αντιστοίχιση την ελληνική λέξη ή τουλάχιστον μία που να έχει ενταχθεί στο κλιτικό μας σύστημα.

Γκολ	εμπορευματοκιβώτιο
Γουέστερν	οχηματαγωγό

Πουλόβερ	σειρά
Σίριαλ	πετρελαιοκινητήρας
Ντίζελ	σήραγγα
Μόνιτορ	ζακέτα
Τούνελ	δεξαμενόπλοιο
Σλάιντς	τέρμα
σελφ σέρβις	οθόνη
ερ κοντίσιον	καουμπόικο
φεριμπότ	αυτοεξυπηρέτηση
σπόνσορας	διαφάνεια
κοντέινερ	χορηγός
τάνκερ	κλιματισμός